

Mussolini zvrnil neuspehe fašizma na Ameriko

Ameriški borzni polom povzročil ekonomsko krizo v Italiji! Diktator pere svoj odlok znižanja meze

Rim, 19. dec. — Premijer Mussolini je včeraj v senatni zbornici zagovarjal odlok svoje vlade glede drastičnega znižanja plač javnim nameštencem v Italiji. Rekel je, da je Amerika kriva, da mora zdaj Italija staneiti pas in trpeti pomanjkanje, mesto da bi ekonomsko napredovala kot je hotel fašizem. Fašistična Italija se je že bližala "pristaniku blagostanja", ko je pred enim letom zagrnila denarna kriza v New Yorku in posledice ameriškega kraha so zadele ves svet z Italijo vred.

Finančna situacija v Združenih državah je tako učinkovala na gospodarstvo Italije, da se je letošnji nameravani prevelik v proračunu spremenil v deficit, ki znaša približno 47 milijonov dolarjev, je dejal Mussolini. Deficit je primoral fašistično vlado, da je začela znižavati izdatke in valed tega je morala priti redukcija plač.

Mussolini je govoril o bankah v Italiji in zafrknil je bilo katoliško (popolarno) stranko, ki je v preteklosti ustanovljala banke po deželi. Rekel je, da oni, ki imajo duše na skrbi, naj se držijo proč od umazanih posvetnih stvari in naj prepuste banke bankirjem.

Mussolini je nadaljeval, da je svetovna kriza, katero je Amerika zakrivila, imela eno dobro posledico. Italijani so spoznali, da ni pekel v nebu, povzročil drugod pa so nebesa. V sedmjem avgustu je vlada dovolila, da se je izselilo kolikor največ mogoče veliko število Italijanov v vse dežele, izvenem v Združene države. Dovoljena je bila tudi pot v Rusijo, čudno pa je to, da ni nihče hotel iti tja. V začetku so bili uradi potnih listov polni emigrantov, toda zadnje mesece so protnje za potne liste padle skoro na nič, na drugi strani pa se vedno več izselencev vrača domov. Italijani, katerim se je toliko zdehalo po Ameriki, naj zdaj pogledajo v velika ameriška mesta, kjer stole dolge vrste brezposelnih in bednih, ki čakajo na miloščinsko juho.

Senat kapitaliral

Dal je Hooverju oblast, da sam razpolaga s fondem za javna dela

Washington, D. C. — Po treh tednih iztezanja ročnikov in kavanja s Hooverjem glede programa pomožne akcije v prid brezposelnim sta se v četrtek obe kongresni zbornici brez malega podali predsedniku in odobrili njegov originalni program. Kapitalacija je prila nedvomno radi tega, ker bi kongres rad hitro sklenil delo in šel na božične počitnice. Najkrajša pot pa je kompromis.

Senat je tega dne zavrgel svoj lastni prejšnji sklep, da mora kongres določiti program javne konstrukcije in s tem kontrolirati trošitve vsote 116 milijonov dolarjev; odobrena je bila točka, da administracija sama uredi program javnih del in razpolaga z omenjeno vsoto. Medtem je poslanska zbornica znižala vsoto \$60,000,000 za farmarje, ki so bili letos prizadeti po suši, na originalno vsoto 30 milijonov kakor je zahteval predsednik.

Počasna akcija

New York. — Državna brezplačna delavska posredovalnica je v dveh tednih preskrbela delo 3,765 moškim in 2,423 ženskam, kar je malenkost, če se pomisli, da je samo v mestu New York več kot osemstotisoč delavcev brez dela.

Napovedi o prosperiteti se nečejo uresničiti

Samomori in zločini naraščajo

San Francisco, Cal. — (FP) — Medtem, ko razni preroki napovedujejo vrnitev dobrih časov in nagovarjajo ljudi, naj več kupujejo, da pride v denar tok, se samomori in zločini množe. Časopisi le redkokdaj poročajo vesti o samomorih, bolj pa so glasni v obsojanju ropov in drugih zločinov. Povesti o trpljenju se tujejo povod.

T. S. Mastin, star 58 let, je po večmesečnem brenelju dobil delo v okrajni bolnišnici. Vzradočen, da bo spet mogel podpirati svojo ženo in otroke, se je s svojo silo pognal na delo, katerega njegovo izmučeno in podhranjeno telo ni moglo prenesti in se je prvi dan valed napora zgrudil na tla in umrl.

V Santa Rosi je Ralph Clifford v obupu, ker ni mogel dobiti dela ne tukaj ne v San Franciscu, stopil v poštno poslopje in začel s šeleznim drogom pobijati šipe v oknih. Razbil je šipe v osemnajstih oknih s namenom, da ga pošljejo v zapor, da se bo tam vsaj enkrat do silega najedel. Zjutraj istega dne se je oglašil pri jetniškem pazniku in ga vprašal, ob kateri uri delijo kosilo. Potem je izdelal načrt za "zločin" ob uri, ko je vedel, da ga bodo lahko prepeljali v zapor, da bo deležen kosila.

V zaporu je izjavil, da je bil več dni brez gorke hrane in da je poskušal dobiti delo na farmah, v tovarnah in trgovinah, toda povsod so ga odklonili. "Bal sem se, če bi pobil okna v trgovini, da bi me lastnik ne dal zapreti, zato sem se namenil, da razbijem vladno lastnino. Sem veteran svetovne vojne in sem se udeležil bojev v Franciji. Nikoli nisem bil postopač, toda dobiti nisem mogel dela nikjer in to me je prignalo, da sem storil 'zločin'."

Združitev šeleznih uni

Cleveland, O. — W. F. Hockday, uradnik bratovščine šeleznih strojev, priporoča v glasilu svoje organizacije "Locomotive Engineers Journal" združitev vseh šeleznih uni v eno močno kombinacijo. On bi imenoval novo unijo Ameriško asociacijo šeleznih uslužbencev. Hockday je mnenja, da bi edino močna unija lahko vodila boj proti šeleznim kompanijam, ki se konsolidirajo v močnih skupinah.

Redukcije menedžerskim delavcem

St. Louis, Mo. — Stiri tisoč delavcem, ki so organizirani v Boot and Shoe Workers uniji, je bila te dni reducirana meza za 12%, 3,500 neorganiziranih delavcem pa je bila znižana za 20%. Tako poroča W. Sloan, tajnik čevljarke unije. Veliko število čevljarških delavcev v St. Louisu je brezposelnih, zato so tovarnarji izrabili situacijo za redukcijo meze.

Nova glasilo rudarjev

Pittsburgh, Pa. — Te dni je izšla prva številka "Mine Workerja", glasila Mine, Oil & Smelter Workers Industrial unije. Mine Worker bo izhajal dvakrat na mesec in je naslednik lista "Coal Digger", ki ga je izdajala National Miners unija, levčarska organizacija.

Nova francoska vlada

Pariz, 19. dec. — Nova vlada, kateri načeluje Theodor Steeg, je včeraj dobila zaupnico v parlamentu s sedmimi glasovi večine. Splošno mnenje je, da ta vlada ne bo dolgo živeła.

Odslovitve pri Victor korporaciji

V dveh tednih je odslovila osem tisoč delavcev

New York. — (FP) — V prošlih dveh tednih je Victor Radio korporacija odslovila več kot osem tisoč delavcev iz svojih delavnic v Camdenu, N. J. Zadnji pondeljek je pa skupina tisoč odpuščenih delavcev navahla na upoševalni urad, ker so je razširila govorica, da korporacija potrebuje par sto delavcev. Delavci se niso dali odgnati od urada, ko so jim uradniki zatrjevali, da so govorice neutemeljene. Poklicana je bila potem policija, da jih je razpršila. Sedaj policija na konjih straži vse ulice v bližini tovarne, ker se uradniki boje, da se prizor lahko ponovi.

Pred par meseci je ta korporacija povečala svojo tovarno v Camdenu, kar je dalo povod za velike slavnosti in parado, katere se je udeležil tudi bivši delavski tajnik Davis. Davis je takrat povzdigoval to družbo in ji pel alavospeve, ker je uposilja par tisoč delavcev. Sedaj, ko je prišla odpustiti delavce, se noben svesnih uradnikov ne oglašil in protestira.

Važna zadeva pred vrhovnim sodiščem

Odluk bo podan v mesecu januarju. Tukanje rekorda je stalo unijo dva tisoč dolarjev

Harrisburg, Pa. — (FP) — O prizivju proti injunkciji, ki je bila izdana proti nogavičarjem v Nazarethu in ga je v imenu unije vložil Louis Francis Budenz, bo vrhovno državno sodišče izreklo svoj odluk v začetku prihodnjega meseca.

Od tega odluka je odvisno, dali bodo smeli unijaki delavci nagovarjati neorganizirane za pristop v unijo. Poleg tega bo padla odločitev, če ima unija legalno pravico apelirati na javnost proti "yellow dog" pogodbam, katere morajo delavci podpisati pod pritiskom kompanijskih uradnikov.

Dolgotrajni boj v Nazarethu je stal unijo velike vsote denarja. Samo tiskanje rekorda je stalo unijo dvatisoč dolarjev. Federacija je potrošila za poročila stavkarjev, ki so bili aretirani radi piketiranja, \$11,000. Večina teh je bilo na sodišču apoznanih nekrivim; toda uniji ni bil povrnjen denar, ki je bil položen za stavkarje, čeprav je bilo dokazano, da stavkarji niso bili krivi prestopkov, katerih so bili obtoženi.

Novi in stini žarki odkriti

Dunaj, 19. dec. — Profesor V. F. Hess je včeraj poročal dunajskemu kemikalnemu in fizikalnemu društvu, da je odkril v zunanjem prostoru neko novo radiiranje "mogočne prodirne sile. Žarki nedvomno prihajajo iz tujih in ogromnih solne v rimski cesti. Ti žarki imajo takšno prodirajočo moč, da gredo skozi 80 palcev debelo svino ploščo in pri tem izgube le polovico svoje intenzivnosti. Hess računa valovno dolgot teh žarkov na eno stotinko milijoninke dolgoti ultravijoličnega žarka in na eno tisočinko radijskega žarka.

Pripovedka o pepetu ruskega carja

New York. — Franklin Clarkin, bivši ameriški konzul v Sibiriji, je te dni povedal, da je pomagal transportirati pepel zadnjega ruskega carja, carice, carjeviča in carjevih treh hčera iz Rusije preko Sibirijske in Kitajske v Francijo, kjer je baje zdaj pokopan v bližini Pariza. Pepel je bil v poseti generala Janina, ki je vodil čelko legijo v Rusiji in ta ga je poslal po konzulu leta 1921 v Evropo.

OBUPNE RAZNE-RE MED TEKSTILCI IN RUDARJI

Thomas poroča o vtihih, ki jih je dobil v Danvillu in v West Virginiji

New York. — (FP) — "V pogovorih o industrijski depresiji in tragediji brezposelnosti pozabljamo na drugo nevarnost, ki preti delavstvu, kajti delodajalci izrabljajo situacijo za znižanje meze in razbijte delavskih uni."

Tako je izjavil Norman Thomas, ki se je te dni vrnil iz Danvillu, Va., kjer je v teku stavka tekstilnih delavcev, in iz premo govornih distriktov v West Virginiji, kjer so se rudarji uprli proti nadaljnjim znižavanjem meze.

Thomas je poročal, da je tekstilna družba v Danvillu odredila evikcijo voditeljev stavke. Izprazniti morajo stanovanja pred božičnim praznikom. Zakaj je kompanija odredila, da se morajo stavkarji izseliti baš v praznikih, je nerazumljivo, kajti predsednik družbe se rad ponaša s svojim krščanstvom, je priden čitatelj biblije, katero razlaga tudi otrokom v nedeljski šoli. Iste vere so tudi njegovi delavci, ali predsednik da je slabe zglede, kar ne stori ničesar za razbijanje bratstva, pač pa je s svojo brezobzirno in izkoriščevalno taktiko prislil delavce, da so zastavkali.

Glede razmer med rudarji v West Virginiji se je Thomas izrazil, da morajo stanovati v kolibah, ki se ne razlikujejo veliko od živinskih kletov. Rudarji morajo delati od devet do enajst ur na dan, da zaslužijo tri ali štiri dolarje. Kompanija ima svoje prodajalne, v katerih morajo rudarji kupovati vse potrebščine, ki so 25% dražje kot drugje.

Komitej preobložen s proučenji za delo

Med prosilci je veliko število izučenih delavcev

New York. — (FP) — Komitej za pobijanje brezposelnosti, v katerem so v večini bankirji in tovarnarji, je naprosil vse časopise, naj ne objavljajo njegovih urada, ker se boji navalov brezposelnih delavcev. Vzle temu se vsako jutro zbere več tisoč prosilcev pred uradom na Fourth ave. in večkrat se zgodi, da jih mora razgnati policija, ker druga sredstva ne pomagajo. Komitej je bil organiziran že pred več tedni, toda doselej je preskrbel delo le par tisočom, kar ni skoro nič, če se pomisli, da je v New Yorku 800,000 delavcev brezposelnih.

Deja, ki jih je oddal komitej, niso stalna. Nekateri delavci so uposleni pri mestnih delih v parkih, kjer delajo tri dni na teden in prejema pet dolarjev za osem ur dela. Med tistimi, ki oblegajo urad komiteja v pričakovanju, da dobe delo, je mnogo izučenih delavcev, ki nosijo seboj članke karte raznih uni. Veliko jih je tudi pisarniških delavcev. Kadar kdo teh dobi delo, je tako vesel, da prične stiskati roke uradnikom in se zahvaljevati za storjeno uslugo. Ako je vprašan, kako bo preživel svojo družino s petnajstimi dolarji na mesec, zmigne z rameni in ne ve odgovora.

Smrtina kazni odpravljena v mehiškem distriktu

Mexico City. — Te dni je bila izdana odredba za odpravo smrtnih kazni v mehiškem federalnem distriktu in sosednih teritorijih. Pričakuje se, da bo do sedaj tudi druge mehiške države uveljavile slične reforme kazenskega sistema.

Piketiranje prepo-vedano v Danvillu

Tekstilna kompanija izdala proglas, da ne bo pristala v zahtevah stavkarjev

Danville, Va. — (FP) — V poskusu, da se zlomi odpornost stavkarjev, so milnički in policija izdali nove odredbe proti piketiranju. Akopraj je governer izjavil, da je piketiranje legalno, poveljniki milice ustavijo vsakega stavkarja, ki se približa tekstilni tovarni. Milica straži vse ceste in pota, ki vodijo v Danville.

Unijaki uradniki estimirajo, da dela okrog tisoč stavkokazov in dve tretjini teh sta bili imortirani iz drugih krajev. Večina stavkokazov je družba rekrutirala med obubožanimi tobačnimi farmarji, ki ne razumejo svojega novega posla in radi tega napravijo družbi več škoda kot dobička.

Nedavno sta se pripetili dve eksploziji v hišah, v katerih so nastanjeni stavkokazi, ki pa nista napravili posebne škode in ranjen ni bil nihče. Kot povzročitelji eksplozije so bili osumljeni stavkarji in jih je bilo par aretiranih. Posneje so bili spušeni na svobodo radi pomanjkanja dokazov. Voditelji stavkarjev so prepričani, da so za eksplozijo odgovorni kompanijski najetiki, ki hočejo diskreditirati stavkarje pri prebivalcih. Governer Pollard je nedavno izjavil, da bo milica ostala v stavkovnem okrožju, dokler ne bo odpravljena nevarnost nasilstva. Kompanija želi, da milica ostane, zato ji pride prav vsako sredstvo.

V prvem intervjuju, odkar je v teku stavka, je predsednik družbe Fitzgerald dejal, da je pripravljen sprejeti nazaj vse delavce, o katerih je prepričan, da so ostali lojalni kompaniji in bi se radi vrnili, a se boje maščevanja prevratnih elementov. S tem je dal predsednik razumeti, da ne bo uposil aktivnih unionistov. Par dni posneje je kompanija podala izjavo, da se bo bojevala proti uniji do zadnjega in da ne bo nikdar priznala principa kolektivnega pogajanja.

Unijaki uradniki so tudi odkrili, da je oglaš, ki so ga prinesli lokalni časopisi, v katerem se je hvalilo predsednika tekstilne družbe, plačala kompanija, dočim je bil pod njim podpisan "komitej prominentnih državljanov."

Apel za pomilostitev radikalcev

Walla Walla, Wash. — James A. Taylor, predsednik državne delavske federacije, je vodil delegacijo prominentnih unionistov pred državnim pomilostitvenim odbor in predložil apel, da se šest delavcev, članov IWW, ki so bili obsojeni na več let zapora, ker so branili svojo dvorano v Centraliji pred napadi legionarjev, izpusti iz ječe. Delegacija je bilo obljubljeno, da bo odbor podal svoje poročilo o tej zadevi governerju Hartleyju. Upanje, da bodo žrtve razredne pravice izpuščene iz zapora, je majhno, ker je governer Hartley znan nasprotnik delavstva.

Odvetniki in zdravniki se prijavljajo na napad

Charlotte, N. C. — Odruški odvetniki in lakomni zdravniki so pričeli s kampanjo za odpravo državnega odškodninskega zakona. Sedaj so se jim pridružile tudi privatne zavarovalne družbe. Zakon brani pred napadi državna delavska federacija.

Dijaki izgredi se nadaljujejo

New York. — Machadov režim hoče s silo potlačiti demonstracije kubanskih študentov in cenzurira vesti o izgredih in spopadih dijakov s policijo. Tako izjavlja Octavio Segre, urednik kubanskega tednika "Grafico", ki izhaja v New Yorku.

Španski rebelni sunki se nadaljujejo

Brezposelnost še vedno narašča

To je razvidno iz poročila svezne upoševalne službe

Washington, D. C. — (FP) — Vesti iz vseh krajev Združenih držav o položaju v industrijah so tako obupne, da je R. Jones, direktor svezne upoševalne službe, izpustil svoj običajni optimistični predgovor v buletinu, ki je izšel v drugi polovici tekočega meseca. Država Massachusetts poroča, da je zaposlenost padla za dva odstotka, medtem ko poročila iz države New York govori, da nekatere industrije zaznamuje večje aktivnosti, toda druge so odslovile delavce, tako da je število brezposelnih v začetku decembra bilo večje kot v prejšnjem mesecu.

V državi Ohio industrija kavčuka uposluje manj delavcev in nekatere tovarne obratujejo le par dni v tednu. Prizadete so tudi druge industrije, posebno jedlarska in stavlinska.

Slična poročila so prišla tudi iz velikih mest, kakor na primer Chicago, Philadelphia, Detroit, Milwaukee in drugih.

Značilna v teh poročilih so priznanja glede razlike delavskega položaja v primeri s normalnimi in sedanji časi. Iz vseh industrijskih mest se slišajo glasovi o armadi brezposelnih, katerih nakupovalna moč je na ničli.

Mednarodni izključeni od dela pri Boulder jez

Le bivši vojski in državljani bodo uposleni pri gradnji. Z delom pričnejo na spomlad

Washington, D. C. — Specifikacije v načrtu za gradnjo velikega Boulderkega jez — ki so ga prekratili v Hooverjev jez — so bile ta teden odobrene po tajniku za notranje stvari Wilburju. Kakor se zdaj glasi načrt, bo ponudba kontraktorjev odprete 4. marca. Eden sam pogodbenik dobi kontrakt za zgraditev jez, elektrarne in vseh drugih delov generativnega sistema. Jez mora biti zgrajen v petih letih in prvo električno silo bodo začeli proizvajati leta 1936.

Načrt dalje določa, da se pri tem delu uposi 1000 do 8000 delavcev takoj v začetku, toda prednost imajo bivši vojski in državljani; tujerodnih delavcev, ki niso državljani, ne bodo najemali. Z delom začnejo okoli 10. aprila 1931.

Ves projekt bo stal vlado okrog 300 milijonov dolarjev. Jez, ki zapre Black kanjon, bo 727 čevljev visok in imel bo 650 čevljev debeline na dnu in 45 na vrhu. Dolg bo 1180 čevljev. Jez mora biti izgotovljen za nabiranje vode 15. junija 1935.

Profiti velikih korporacij

New York. — Dividende in obresti, ki jih bodo velike ameriške korporacije izplačale svojim delničarjem v tem letu, ne bodo nič manjše kot v prošlem letu, poroča Alexander Hamilton Institute, ustanova, ki se bavi z zadevno statistiko. Dividende, ki jih bo izplačala Standard Oil Co. v tem letu, bodo znašale \$287,000,000, ali 17 milijonov dolarjev več kot v prejšnjem letu. U. S. Steel korporacija bo razdelila med delničarje vsoto \$85,000,000, American Telephone and Telegraph Co. pa \$140,000,000, kar je visok odstotek več kot v prejšnjem letu. Iz tega je razvidno, da magnati ne bodo trpeli radi depresije, dočim bodo delavci izgubili okrog devet milijard dolarjev na mezdah v sled brezposelnosti.

Medtem pa španska vlada javlja, da so val izbruhov poltlačeni. Uradne številke o žrtvah so 40 ubitih in 160 ranjenih

Madrid, 19. dec. — Oficialno poročilo se glasi, da so vojaške čete s civilno gardo vred slomile revoluto v provinci Alicante in najlepší mir je zavladal po vsej španski deželi.

Medtem pa prihaja vest iz omenjene province, da so revolucionarji ponovno proklamirali republiko in tri osebe so bile ubite. To je sedma proklamacija republike v Alicante.

V uradnem poročilu se tudi čita, da je bilo v bojih s rebeli od zadnjega petka 40 oseb ubitih in 160 ranjenih na obeh straneh.

Kolikor je razbrati iz najzanesljivejših poročil, je položaj danes sledeči:

Vsa severna Španija je v vojnem stanju in vojaški governerji so samenjali civilne oblasti. Nemiri se nadaljujejo v San Sebastianu, Saragosi in Barceloni; tam je tudi v teku generalna stavka. Kjer so vojaške oblasti prepovedale stavko, so delavci v pasivni resistenci; to se pravi, da gredo na delo, toda mesto dela posejajo.

Vlada poroča, da so na delu vstajskih izbruhov "vročeglavi, ki so plaščani la Moakve". V rešnici pa vodijo revolucionarni pokret republikanci raznih konservativnih pripadnosti, ki so bili včasih ministri in drugačni javni funkcionarji. V grbanju sodelujejo tudi socialisti in komunisti. Dajle je pridruženih veliko številno intelektualcev in malone vse višjeloško dijakstvo je republikancko.

Revolucionarni voditelji priznavajo, da ne bo uspeha, dokler se jim ne pridruži vsaj dober del armade. Sedanji sunek v armadi je bil slabo organiziran. Polkovnik Galan v Jaci je začel vstajo tri dni pred določenim časom in s tem je smisel ves program. Galan je svojo napako plačal s svojim življenjem in najbrž bo treba vse delo znova organizirati.

Omejitev imigracije

Stimson in Doak priporočata 90-odstotno znižanje kvote

Washington, D. C. — Delavski tajnik Doak in državni tajnik Stimson sta 18. t. m. priporočila senatu, naj zniža število letnih imigrantov na kvotni podlagi narodnostnih izvorov za 90 odstotkov, ako namerava revidirati imigracijski zakon. Oba sta proti predlogi senatorja Reeda iz Pennsilvanije, da se naseljevanje je popolnoma ustavi za dve leti, izvenemši najbližjih sorodnikov naturaliziranih državljanov. Doak pravi, da bi bila Reedova naredba krivična, ker potem bi v sorodnikih prišlo največ naseljenecv iz južnovzhodne Evrope in zelo malo iz severozapadne, od koder si jih Amerika največ želi.

Čikaški sodnik razsodil proti Clarku

Chicago. — Turkajnski federalni sodnik Lindley je v četrtek podal hui nasprotno razsodbo glede prohibicije kakor pa federalni sodnik Clark v New Jerseyu pred nekaj dnevi. Lindley, ki je imel pred seboj priziv v prohibicni zadevi, je izjavil, da je bila procedura ratifikacije 18. amendmenta pravilna in da se sodnik Clark moti, če misli, da bi morala biti ratifikacija po konvencijah.

Urednik imenovan za delavskega komisarja

San Francisco, Cal. — Novotvoljeni governer Rolph je imenoval James W. Mullena, urednika tednika "Labor Clarion," glasila delavskih uni, za državnega delavskega komisarja.

Leonhard Frank:

Vojna vdova

(Prevedel Mile Klopčič)

Moj mož mi je bil najsvetejši zaklad. Živel je, oči je imel, razumete — oči! Imel je roke, ki me je lahko objel z njimi, imel je ... imel, imel, imel — mož mi je bil. Da, le zbijate vame. Mi je prav vseeno. Kaj pa so prav za prav ti najsvetejši zakladi? Kje pa so? Jaz jih nimam. Ne svetih ne drugih nimam! Sveti! Sama laž in sleparstvo! Sleparstvo! Ah ... vi psi!

"Slišite, gospa! Ne spravljajte sebe v nesrečo, zapro vas. Verujte mi, da vas zapro, če boste tako govorili o ... naših najsvetejših zakladih."

"Mene, zapro?"

Trgovca je neposredno občutil moč vojne vdove ter poravnal ravno ležečo beležnico.

Stara bolečina je drugi vojni vdovi dvignila obrvi, da je bilo čelo le še troje debelih prečnih gub. Iz njenih ran sta potekli dve solzi, zdrleli naglo v upadla lica, v odprta usta. Ali bi lahko dobila še nekaj sladne kave? Njena počasna roka je položila novc na pult.

"Zapro? Bomo že videli, ali me zapro."

"Draga gospa, tu ne smete tako govoriti, tu pri meni ... Potolajte se, potolajte. Tu vse nič ne pomaga. Mnogim se godi tako kot vam. Da, milijonom se godi tako."

"Pa zbogom, če nimate sladne kave," je rekla druga vojna vdova. Solze so ji polzele po vajenih zarezah in se zibale na bradi. Stisnila je zavoj v konkavne prsi ter počasi odšla.

"Kaj mi mar druge. Pa če se godi deset milijonom tako. To mi ne vrne moža." Bolečina je ždela in poskakovala v njenem utripajočem obrazu. "Moj mož je ubit, mrtev, preč, nikdar več se ne vrne, nikdar več. Razumete, nikdar več!"

"Je že res, le zakaj pripovedujete meni vse to? Sem mar jaz zakrivil vojno? Zakaj pripovedujete meni vse to?"

"Zakaj?" je silno začudena vprašala. "Zakaj govorite vi meni o svojih najsvetejših zakladih? Vi ... stojite tu in prodajate svojo robo."

"Mi zmagamo," je dejal mož preprosto. "Potem bo vojna konec."

Kakor bi ji bil zasidil razbeljen železen drog kot podolžno os v telo, skozi lobanjo noter in pri trebuhu ven, se je naglo kot blisk zavrtela krog sebe. Pognala jo je neljubna bolečina, ki ji je hotela raznesti srce s predstavo: vojne je konec, vsi ljudje se na moč veše ... moj mož pa je mrtev, ne vrne se. Nikdar več se ne vrne! "In kaj bo potlej z menoj? A? Vi! A, kaj bo potlej z menoj? A! A!"

"Povejte no, ali sem jaz kriv? Saj govorite, kakor da bi jaz ... Kaj moram jaz za to." Blisk spregledanja jo je svetlo razsvetlilo, spoznala je: "Da, ti si kriv, ti, ti ... vi psi! Vi vsi ste tega krivi. Vsi!"

Tedaj ni mogel trgovec drugega: dvignil je ramena, kakor kadar ni maral dati kakšnega blaga po ceni.

In ko je bila že planila iz trgovine na živo cesto, je še govoril: "Stavim, da vas zapro, zapro vas kot nič ... Še svojo denarnico je pozabila. Zdi se, da je res popolnoma znorela ... Zelite?"

Odjemalka je želela petrolej, postavila je posodo na pult.

"No, to ti je ženska," je začel in razložil odjemalki vso stvar. "... Kaj pravite k temu?"

"Prav ima," je rekla nejevoljno. "Kaj pa imamo od tega, če zavzamejo deželo. Nič nimamo od tega."

"Mrtev je že, če bi radi vedeli."

"Umrl je za našo pravično stvar, gospa, tako si morate reči."

"Da, stvar," je rekla žena, topo kot pes, ki pritaženo renči. "Potem je povedala še, kar je povedala vsakomur: 'Njegove glave niso našli. Le trup. Znamka z imenom se je izgubila; radi tega mi sprva niso niti podpore hoteli dati.'"

"Sinova sta mi tudi že poginila. Na zapadu."

"Zdaj jo pač prejimate?"

"Maram zanjo. Sama služim. Ne maram ničesar od te."

Previdni trgovec je presekala pogovor; zakaj novi odjemalci so vstopili.

"Tu spredaj na trgu se je zbrala cela množica. Nekdo govori proti vojni," je pripovedoval siv stariček, ki je zahteval cigar. "Nenadoma pa pridruži neka ženska. Vsa iz sebe. Ta vam kriči in psuje, ne slabo ... Kaj naj bi počel stražnik — vojna vdova je."

"Tako, da kriči? Vsekakor jo zapro ... če govori take reči."

"No, kar tako pa vendarle ne moreš zapreti ženske, ki je izgubila svojega moža ... Če je pa svojega moža izgubila. To ni malenkost."

"Navsezadnje pa tudi domovina ni malenkost. In ... naša kultura, a ne?"

Starček je prižgal cigaro: "Že prav, seveda ... domovina ... seveda ... a če žena svojega moža ..."

"No da, to imate spet prav."

"Izgubi, potem pač lahko vzroji. To je razumljivo ... Kar črno jih je. Računam, da jih je tri tisoč. Če jih ni štiri tisoč. Ženske kriče ... Prav kakor da bi vsele na križu, kakor da bi vsaka visela na svojem križu. Govornik ne more več govoriti ... Jaz sem se umaknil. Ne maram nič imeti s tako stvarjo. Star sem."

Sicer pa se je že dolgo čutil, da ni doslej še več vojnih vdov ...

"Da, najbolje je res, da se ne brigamo za te stvari."

Prav tako je mislil maršalko izmed mož, ki so stali krog kričeče vdove agenta, krog onemega natakara. Ženske niso mislile tako; bilo je med njimi mnogo vojnih vdov in mater, ki so izgubile svoje sinove.

Stražnik je dejal: "Nehajte zdaj s kričanjem."

Vdova je kričala: "Jaz kričim!"

Nekdo je dejal: "Zaprli jo bodo." In je odšel domov.

Natakar je stal na prevrnjenem vozu.

Električna ni mogla voziti dalje. Kočijaši so stali na kolesih, ljudje so stegovali vsa telesa skozi okna kočij, poševno, kakor gotaki liki. Množica je naraščala. Tudi stranske ulice, ki vodijo k trgu, so bile že črne ljudi.

Stražnik je zgrabil vojno vdovo za rame: "Zdaj pa domov."

"Domov? Ali imam dom?"

Njen smeh je bil živalsko rjovenje, iz tisoč ženskih ust je izhval zasmehljiv krohot. S kratkim sunkom se je iztrgala iz stražnikove pesti.

Posmehljiv in nevaren ženski obraz je planil stražniku pred oči: "Pojdite vi domov v dom, v katerem nikogar več ni."

"Narazen zdaj!" je kričal stražnik. "Ne silite v nesrečo."

Vsem vojnim vdovam je bilo do smeha.

"Sem že nesrečna. Bolj ne morem biti," je kričala agentova vdova, vedno s istim živalskim rjovenjem, razpaljenim od bolečine.

(Dalje prihodnja.)

Kata pogleda Maro.

"Maro?" — "Kata!" — Oči

govore. "Dajmo!" Izpod kri-

la potegneta gorjača in zamah-

neta po vratih. Potem druge,

vse vprek. Vnjanja steklena vr-

ata leže v drobcih na tleh. Sti-

kovčanke obstirne; toda le za

hip.

"Pepa!" — "Mila!" — "Daj-

mo!"

Pomešajo se med Seljanke.

"Danes je naš dan! Kruha!

Kruha!"

Ekonom popade strah in sko-

zi stranska vrata preko dvorišča

jo popiha na orožniško postajo;

Mate za njim.

"Orožniki! Orožniki!"

Za hip omahnejo gorjače ka-

kor v trudnosti, a nato z novo

silo udarijo. Notranja vrata

zaječe. Pet nožev prodira v

množico. Udarcev ni čuti več.

Zahtevajo gorjače. Jih izroče.

Razganjajo jih; brez upiranja

gredo.

Na trgu je mir. Orožniki od-

korakajo. Seljanke odidejo.

Kaj je to? Seljanke se vra-

čajo? Oborožene? Sekire, mo-

tika, vila, kopače, krampi?

Seljanke, matere gredo. Ma-

tere v srce zadete, da smrti ra-

njene. Še to noč so v lastnem

naročju gledale svojo dečo v

smrtnem boju. Gledale, kako

vihar njihov up, kako umira

njihova ljubezen. V obupu vpra-

šujejo: Kdo je kriv? Da, oni, ki

so decu očete ubili! V bolesti se

jim kričijo pesti.

Matere — Istranke — levinje.

Sedaj gredo; zavoljo otrok gredo

s sekirami in krampi.

Pred uradom obstanejo. O-

stirne zabljenejo. Vrata zahre-

ste. Salva jekne. Burja jo pre-

loml. Kata, Mara, Luce, Jela ...

levinje planejo v orožnike:

"Kaj? Branili boste?"

"Morilci!"

"Može nam ubijate!"

"Otroke morite!"

"Sedaj morate še nas?"

"Daj, Kata!"

"Udri, Maro!"

Orožniki so obkoljeni. Vrata

podležejo.

"Kri! Kri!" Kato odnesejo.

"Morilci!" plane Mara in za-

mahne s sekro proti sablji.

"Moža si ubil, otroka, na ubij

še mene!" Samokres sikne v

stran. Mara razgali prsi vanj.

"Na, ubij me, če upaš, na daj!"

"Samo še eno udari!" mu za-

grozi Jela s krampom.

"Može!" "Morilci!" "Udari!"

"Otroke!" "Kruha!" leti v ob-

koljene in upehane orožnike.

Namen so dosegle. Orožniki

ne morejo do urada.

Ispred urada stopajo z vreča-

mi natovorjeni, ponižni očelci.

Stana, Luce, Zora ... stopajo

ob njih. Domov gredo, nesejo

kruh.

Pred uradom obstane avto.

Ekonom je bil pozval na pomoč.

Noži se zasvetijo, povele vrže

burja med zidove. Salva ... ko-

raki ... obkoljene so. Sekire so

pobrane. Mara, Zora, Nina ...

stopajo v avto.

In takrat je bilo v Istri dobro.

Mizarji so delali krste, vanje so

polagali okostnjake žen in otrok,

ki so za lakoto umirali.

RAZNO

Shakespeare v angleščini

Londonški dopisnik "N. Fr.

Presse" prinaša porazno novico,

da hoče Bernard Shaw prevesti

Shakespearejeva dela ... v an-

gleščino. Te klasične igre nima-

ju namreč v domovini nobenega

odmeva in se redno izvajajo

pred prazno dvorano ali kvečje-

mu za šolsko občinstvo. Med tem

imajo še vedno velik uspeh v

tujini: na Francoškem, Nem-

škem, v Italiji in povsod drugod.

Kaj to pomeni? Shaw pravi: "Ta

pojavi ni v nobeni zvezi s višjim

ali manj zadovoljivim umeva-

njem pri občinstvu in ni govora

o tem, da bi bili splošno človeški

Shakespearejevi junaki kjerkoli

bližji temu nacionalnemu značju

nego drugemu. Ne smemo tu-

di angleškemu občinstvu očitati

nazadnjaštva in neobčutenosti,

če ne napolni nikoli gledališča

pri teh predstavah. Vsega je

kriv Shakespearejev zastareli je-

zik. Včasih je težko umiviti in

vedno tako nadut, da ga ni nihče

zmožen s utikom poslušati. V

drugih dešelah se predvajajo

Shakespearejeve drame v novih

prevodih. Če bi se zgodilo isto

tudi pri nas, bi postal Shakes-

peare zopet naš najbolj priljubl-

jeni dramski pisatelj!"

Skrivnost preseljevanja

Preselneženje, ki ga povzroča

vselej ljudem selitev ptic, se tiče

posebno lastavic in hudournikov

ali brizg. Izvrstni opezovalci so

mogli slasti letos priti do prav

zanimivih dognanj. Hudourniki

na priliko zapuste kako pokraji-

no 14. avgusta, drugo pa 17. Red-

ko zapazi v Angliji še katero

ptico v zadnjem tednu avgusta.

Ta točnost in ta pokornost na-

sproti koledarju — bolj ko na-

sproti temperaturi — se ni še ni-

kdar razložila. Teško pač se je

ubraniti misli, da svetloba nepo-

sredno vpliva na odhod lastavk.

Znano je, da številne ptice zobi-

ljejo samo, kadar je dan, in da

naglo poginejo, če nimajo zado-

stne količine živila.

Ta poskus so že davno naredi-

li na lonkonakem zoologskem vrtu,

kjer so uvedli električne svetilj-

ke, da se podaljšajo ure za krm-

ljenje. Tako so rešili mnogo ma-

lih stvorov, ki bi bili od negado-

stne prehrane preminili. Kadar

dan hitro ugašne, so ure zrakno

predolge in ptica, ki nima do-

volj zobanja, se mora izseliti.

Ptčarji bi lahko dognali, ali e-

krilato bitje ne bi laglje nava-

dilo svoje sužnosti po električni

luči. Oni imajo ključ do nekih

tajnosti, ki niso dostopne prepo-

stnemu opezovalcu narave.

Posledna statistika

Finančno ministrstvo je obja-

vilo nastopne številke o franco-

skih davkoplačevalcih. L. 1929.

je bilo vpisanih 1,922,542 držav-

ljanov, ki so plačali dohodnino.

To ni bog ve koliko, če pomisi-

mo, da šteje Francija 40 milijon-

ov duš. Razdelitev pa je zanimi-

vejša: 1,608,814 državljanov ima

dohodkov do 80,000 frankov;

170,259 jih izkazuje dohodke nad

50,000 fr.; 57,275 jih vleče nad

100,000 fr.; 3,635 jih ima nad pol

milijona fr. in 851 prejema nad

1 milijon. Nečuvno pa se nam

vidi, da ti davkoplačevalci šteje-

jo državi 2,481,416,200 frankov

dohodnine. Ako se še pridajo

"cedularni" davki, dobimo 8 mi-

liard 634,643,728 frankov torej

šestino francoskega proračuna.

— Ali bi hoteli postati moja

žena, gospodična?

— Oprostite, gospod, sem že

poročena.

NAROČITE SI DNEVNIK "PROSVETA"

Členjeni list (sreda) S. N. P. Jednoti

Po sklopu 8. redne konvencije se sedaj lahko naroči na list Prosveta in priloženo edno, dva ali tri štane in ene družino in in enega člana k eni naročnici. List Prosveta stane na vsa enaka štane ali družine \$6.00 na eno leto naročnina. Kar pa štani še plačuje pri naročniku \$1.00 na štani, se jim to prišteje k naročnini. Mi priložimo enega, dva ali tri štane in eno družino k eni naročnici. Torej sedaj ni vrhota, reči, da je list predrag za štane S. N. P. J. List Prosveta je v resnici lastnik in gotovo je član v vsaki družini nekde, ki bi rad čital list vsak dan. Torej sedaj imate priliko, da se tudi vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena lista Prosveta je:

Čl. družine	Čl. družine
1 štani in ... 4.00	1 štani in ... 4.00
2 štani in ... 5.00	2 štani in ... 5.00
3 štani in ... 6.00	3 štani in ... 6.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrdilo vaše članje ali Money Order v plačilo in si naročite Prosveta, list, ki je vaš lastnik.

Pošljalite — Vselej lahko hitro dostavite list Prosveta, če ga pošljete na S. N. P. J. ali če se preseliš proč od družine in bo dostavljal sam avto list tednik, toda morali tisti član in družina, ki je tako skopala naročnino na dnevnik Prosveta, to takoj naznaniti upravljavcu lista in obenem doplačati dotično vrsto lista Prosveta. Ako tega ne storite, tedaj mora upravljavec listu datum za to vrsto naročnino.

Prosveta, S. N. P. J., 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priložite potrdilo naročnine na Prosveta vrsto 2.

Ime _____ Čl. družine _____

</